

125 JAAR ROEIEN OP HET SPAARNE

In 2010 bestond de Roei- en Zeilvereniging Het Spaarne 125 jaar. Hoewel de vereniging van oorsprong Haarlems is, heeft ze nu al weer bijna 75 jaar haar onderkomen in Heemstede.

Marian Prins, zelf actief lid van Het Spaarne, laat ons kennismaken met de kleurrijke geschiedenis van deze koninklijke sportvereniging.

De eerste Haarlemse jaren

Op 25 juli 1885 staat in het Haarlems

Advertentieblad het volgende te lezen:

“Eenige weken geleden maakten wij met ingenomenheid melding van het, door eenige Heren Liefhebbers hier ter stede, voorgenomen plan tot oprichting eener Roeivereniging te vestigen te Haarlem. Het is ons aangenaam thans te kunnen mededeelen, dat de pogingen door het voorloopig bestuur in het werk gesteld, teneinde de oprichting dezer Vereeniging te verzekeren, met gunstigen uitslag zijn bekroond geworden. Op Zaterdag dan 18den Juli werd, op een der bovenzalen van het café Brinkman, een eerste algemeene vergadering gehouden waarin de Vereeniging werd geconstitueerd en een definitief Bestuur gekozen, terwijl de naam werd aangenomen van Haarlemsche Roei- en Zeilvereniging ‘het Spaarne’. Precies een week

eerder komen de jonge Haarlemmers Couvée, Peltenburg, Claassen, Holst, Pauw en Voorbeijtel Cannenburg bijeen voor de oprichtingsvergadering. De heren weten waar ze over spreken. Couvée heeft al wedstrijden geroeid, ook op zee. Holst heeft verstand van het materiaal en fabriceert in zijn fabriek dollenvet. Peltenburg kan als houthandelaar ook het nodige inbrengen. De nieuwe sportvereniging komt bovendien niet helemaal uit de lucht vallen. In de jaren daarvoor startte de Haarlemmer Pim Mulier met de eerste voetbal- en tennisclub van ons land, geïnspireerd door ervaringen in Engeland.

Nog dezelfde zomer is er een verenigingseembleem: een wit veld waarin de letter S en onderaan een ‘breeden rooden streep’. Ook het kostuum wordt vastgesteld: een wit tricoot met rood omboordsel en rode knoopjes, een witte broek tot onder de knie met rode ceintuur, rode kousen en witte pantoffels, een pet met ster en een donkerblauwe jekker met vergulde ankerknopen. Bestuursleden dragen bovendien een verguld ankertje op de kraag.

Nadat de eerste boten zijn gekocht of geleend en een berging is gehuurd, kan eind augustus het echte roeien beginnen. Op 18 oktober is ook de eerste sluitingstocht, nog steeds een jaarlijkse traditie. Er wordt vanaf het Spaarne geroeid naar het café bij de Zandvoortselaan in Heemstede. Misschien heeft Heemstedenaar J.D. Onderwater de boten daar gezien, want hij is in 1887 het eerste ‘buitenlid’ van de vereniging.

De eerste jaren verlopen tumultueus. Meer dan eens zijn er liquiditeitsproblemen, maar bij lastige bestuursvergaderingen sust een goed glas cognac de gemoederen.

Het vignet van Het Spaarne bestaat uit een anker met daarachter twee gekruiste riemen en daardoor heen een S.

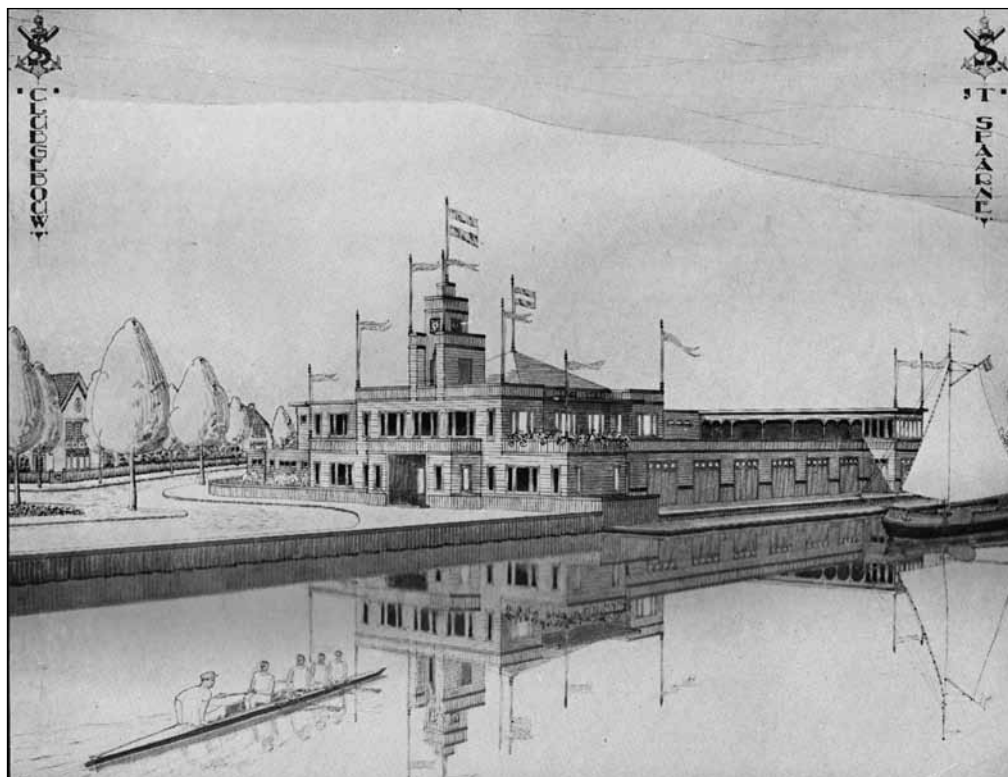
Toch groeit de vereniging en in 1909 verhuizen de roeiers naar een nieuw gebouw aan de Friesche Varkensmarkt 1.

Hoewel al bij de oprichting de Z van Zeilen wordt opgenomen, duurt het tot 1905 voor het eerste zeilschip de vloot komt versterken. Het wordt een tjotter die bij zijn doop de naam 'Flevo' krijgt. Ook nu nog heeft Het Spaarne een kleine zeilvloot en kunnen leden instructie krijgen of zelf zeilen.

Tot 1914 is de vereniging het domein van 'heren werkende leden': "jongelieden uit den beschaafden stand" zoals de oprichtingsstatuten vermelden. Dames mogen slechts maximaal drie maal per jaar worden geïntroduceerd. Pas in 1916 verdwijnt de term 'HH werkende leden' en hetzelfde jaar worden de eerste 21 dames als "werkend lid" toegelaten. Voorlopig moeten ze wel in rok roeien, het duurt tot 1931 voor de vereniging hen toestaat in broeken te sporten. Het damesroeien beperkt zich bovendien tot 'stijlroeien'. Bij wedstrijden worden punten gegeven voor "lichaamswerk, waterwerk, algemeene indruk en productiviteit".

Verhuizing naar Heemstede

In het begin van de jaren '20 is de vereniging gegroeid naar 350 leden en een vloot van 28 boten. Het clubgebouw aan de Friesche Varkensmarkt wordt te klein en in Haarlem is geen geschikte en betaalbare locatie voorhanden. Buiten de stad is het goedkoper en het oog valt op een stuk grond tegenover houtmolen De Eenhoorn. Het is te koop voor fl. 12.000,-. De gemeente Heemstede ziet de roeivereniging graag komen: door annexatie is ze net een flink gebied kwijt geraakt aan Haarlem en er moet een nieuwe

Ontwerptekening uit 1926 van het nieuwe gebouw voor Het Spaarne door architect Jonkheid. Het overdekte balkon werd niet gerealiseerd.

Het gebouw van de Roei- en Zeilvereniging aan het Marisplein in 1932.

woonwijk ontwikkeld worden. Een roeivereniging kan een trekker worden voor de nieuwe schilderswijk, mits er een fraai gebouw komt. Vanwege deze voorwaarde trekt Het Spaarne de ervaren Heemstedse architect K. Jonkheid aan. Hij ontwierp de jaren daarvoor onder meer de Bosch en Hoven School, de woningen rond de Bosboom Toussaintlaan en de (inmiddels afgebroken) Opstandingskerk aan de Koediefsaan. Jonkheid maakt een prachtig ontwerp: een geheel houten gebouw met behalve een grote botenloods ook een clubzaal, een overdekt balkon en een bootsmanwoning. Bovenop komt als blikvanger een dertien meter hoge toren, om vanuit de lucht de wedstrijden op het Spaarne te kunnen verslaan. Het plan wordt echter veel te duur, waardoor onder meer het overdekte balkon komt te vervallen. Om te bezuinigen worden de deuren van de oude loods aan de Friesche Varkensmarkt meegenomen naar het nieuwe gebouw. Deze deuren zijn inmiddels vervangen, maar de indeling is nog hetzelfde als in 1909. Het lukt het bestuur om met een obligatielening aan vrienden en relaties de begroting van fl. 50.000,- te financieren. Op 22 mei 1926 wordt de eerste paal geslagen en op 26 februari 1927 volgt de opening in aanwezigheid van twee nog levende oprichters: Couvée en Peltenburg. Voorzitter Willem Dyserinck, tevens directeur van de NZH, houdt een openingsrede en skiffeur Cox lost met een startkanon enige schoten. De vereniging koopt ook een ijzeren vlet die Heen en Weer wordt gedoopt. De bootslieden (in dienst van Het Spaarne) gebruiken hem om bij houtzagerij De Eenhoorn planken te kopen. Coaches kunnen er mee naar de overkant om aanwijzingen naar hun ploeg te brullen.

Sportieve successen

De verhuizing naar Heemstede vormt ook de inleiding van een groot aantal sportieve successen. Direct in 1927 wordt Tromp Nederlands kampioen skif, een jaar later volgen zeges voor de heren 2- en 4-met stuurman. Cox wordt datzelfde jaar vierde op de Olympische Spelen. De wedstrijden vinden plaats op de Ringvaart bij Sloten, de Bosbaan moest nog worden aangelegd. Begin jaren '30 wordt de prijzenkast verder gevuld met nationale en Europese prijzen. Voorlopig nemen alleen heren deel aan racewedstrijden, pas na de oorlog volgen de dames. In 1949 en 1950 worden de dames 4+stuurvrouw Nederlands kampioen, in 1951 de dames 8+stuurvrouw. Juniorenwedstrijden volgen pas eind jaren '60. Ook daarmee is Het Spaarne succesvol, al verhuizen veel grote talenten na

hun middelbare schooltijd naar een studentenvereniging. Ook het toerroeien neemt een vlucht. In 1931 roeit een groep van 16 heren en 4 dames voor het eerst de 65 km rondom Haarlemmermeer, nog steeds een klassieker voor Spaarneleden. In het voorjaar is de Bollentocht een terugkerend evenement.

Jaren '30

Met het nieuwe gebouw en de successen bloeit het verenigingsleven eind jaren '20 flink op, maar de crisis maakt daar een eind aan. Het aantal leden daalt dramatisch: van 405 in 1930 naar 273 in 1933. Om nieuwe leden te trekken organiseren de leden Cox en De Ridder op 1 januari 1936 een gekostumeerde Nieuwjaarstocht door de Haarlemse grachten. Toch wordt een paar maanden daarvoor het 50-jarig bestaan met grote luister gevierd. Bij de Kennemer Golf- en Countryclub is een groots diner en leden voeren de revue 'Klaar om te starten' uit.

Maar het blijft niet bij jubileumfeesten. Dagelijks na de training gaan leden van acht tot half twaalf naar Brinkman om een concert bij te wonen. De koffie kost fl. 0,25, met slagroom een stuiver extra. En voor nog eens vijf cent brengt de portier je rijwiel naar de kelder. Intussen maken de bootsmannen in de loods lange dagen. Zij onderhouden en bouwen boten, varen met de Heen en Weer naar de overkant voor hout en verrichten allerlei hand- en spandiensten. De werktijden zijn van acht tot acht, zeven dagen per week. In 1934 komt de jonge Willem van Zonneveld als tweede bootzman in dienst, voor fl 12,50 per week. Willem is blij dat hij in crisistijd werk heeft, maar het is een schamel loontje vergeleken met zijn collega Verlaan die fl. 25,- verdient met "water, licht en vuur" erbij. Na een ledenvergadering krijgt Willem fl. 2,50 opslag en jaren later met zijn huwelijk nog eens fl. 5,-. Willem zal 48 jaar bij Het Spaarne blijven werken. In 1939 komt de Fries Andries Bakker in dienst als bootzman, voor fl 14,- per week. Hij trekt met vrouw en twee kinderen in de woning onderin het clubgebouw, zijn vrouw wast alle gordijnen van de vereniging. Ook Bakker is geen eendagsvlieg: hij blijft tot 1956 aan de club verbonden.

De dames 8 in 1934 op de trap van het verenigingsgebouw.

Bon voor het feestdiner bij het 50-jarig bestaan.

Het Spaarne heeft ook goede contacten met de overburen. Schipper Van Straaten, die naast molen De Eenhoorn woont, wordt ingeschakeld voor wedstrijden. Zijn groenteschuit Altijd Wat vervoert de wedstrijdboten, de roeiers en het meereizend publiek. Als Van Straaten na de oorlog stopt met groentevervoer over water, neemt kapitein Timmer het vervoer over met zijn veeboot 'ms Veehandel'.

Tijdens de mobilisatie in 1939 wordt de clubzaal gebruikt als ontspanningsruimte voor militairen. Zij zijn ondergebracht in leegstaande woningen in de Tuinwijklaan in Haarlem-Zuid. Het is de aanloop van vijf roerige jaren met hoogte- en dieptepunten.

Tweede Wereldoorlog

Op 10 mei 1940 wordt het clubgebouw gevorderd door het leger. Op de toren staat de luchtwachtdienst om het luchtruim af te speuren naar vijandelijke vliegtuigen. Het kan de Duitsers niet weerhouden om ons land te bezetten. Toch gaan de activiteiten van de vereniging zeker in de eerste oorlogsjaren zo veel mogelijk door. Het ledental stijgt sterk tot 1000. Ondergedoken leden van de door de bezetter verboden studentenverenigingen duiken op bij Het Spaarne, een aantal van hun boten wordt in Heemstede opgeslagen. De nieuwe instroom legt de vereniging geen windeieren. In 1941 en 1942 wint Het Spaarne (eindelijk) de grootste landelijke roeiwedstrijd: de Head of the River op de Amstel. In 1941 neemt een tiental Spaarneleden deel aan de eerste Frieslandtocht die de landelijke roeibond organiseert. In een week doorkruisen ze de Friese wateren. In 1942 volgen de Hollandtocht, de IJsseltocht en een kamp in Giethoorn.

In november 1943 wordt op initiatief van juniorlid Ine Molijn een scholenwedstrijd voor leden gehouden. De meisjes-HBS, de MTS (jongens) en het Eerste Christelijk Lyceum (skif) winnen elk een gouden plak. Het wordt een traditie die nog steeds jaarlijks vele jonge roeiers trekt. Eerst zijn de wedstrijden alleen voor Spaarneleden, maar al snel worden ook niet-leden toegelaten.

Bij het Nederlands Kampioenschap voor de jeugd in 1941 wordt er verslag gedaan vanaf de toren die toen nog op het verenigingsgebouw stond.

Maar het is nog steeds oorlog en de situatie wordt grimmiger. Een aantal leden neemt samen met bootsman Bakker actief deel aan het verzet. Onder de vloer van de loods worden door de RAF gedropte wapens verborgen. Skiffeur Cox vervoert de wapens naar adressen elders. Een aantal leden van Het Spaarne wordt door de Duitsers gearresteerd en wegens verzetsactiviteiten geëxecuteerd. Een bronzen plaquette in de clubzaal herinnert ons nu nog aan hun moedige verzet.

Als in 1944 Duitsers aankondigen dat ze later die dag komen roeien, verstopt het bestuur alle betere boten in de tuinen van bevriende burens. 's Middags liggen er alleen nog oude werries, waardoor de bezetters zonder te roeien afdruipten.

In september 1944, na dulle dinsdag, gaat het clubgebouw op slot voor roeiers. Het wordt gebruikt als uitdeelruimte voor de Haarlemse gaarkeuken voor hongerige bewoners van de schilderswijk. De Heen en Weer vaart naar de overkant van het Spaarne voor aanvoer van groenten en aardappelen van tuinderijen aan de overkant, maar ook voor vervoer van onderduikers. Bootsman Bakker houdt intussen met zijn zoon Auke alles goed in de gaten. Dat moet ook wel met al die wapens onder vloer.

Koninklijk

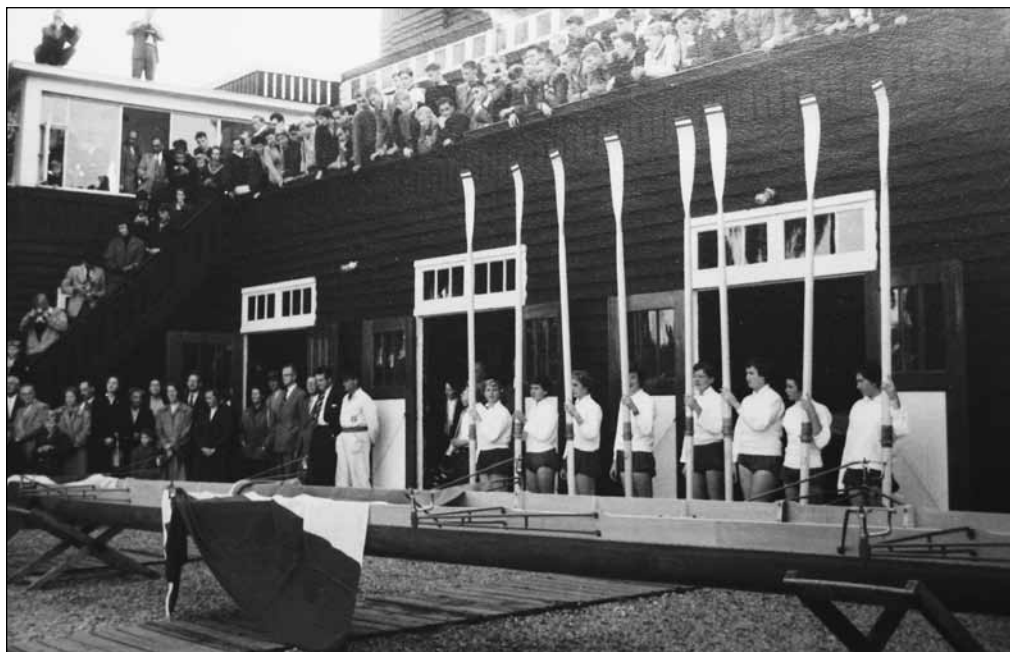
De dag na de bevrijding gaan de deuren weer open voor leden en zijn de eerste boten weer op het Spaarne te zien.

Op 11 augustus vinden ook de Onderlinge Wedstrijden plaats. Het blijkt vooral voor de oudere roeiers een goede training: bij de eerste Nationale Roeiwedstrijden voor veteranen in 1946 wint Het Spaarne alle nummers.

Op 18 juli 1950 bestaat Het Spaarne precies 65 jaar. Op deze dag ontvangt de vereniging het predicaat Koninklijk, mede vanwege de uitzonderlijke verdiensten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Vanaf dat moment wordt het kroontje toegevoegd aan het verenigingswapen. Ook het 75-jarige jubileum in 1960 wordt groots gevierd. In datzelfde jaar wordt op last van de brandweer wel de karakteristieke toren van het gebouw verwijderd. In 1985 volgt het 100-jarig bestaan, met als eregast H.K.H. Prinses Margriet. Ter gelegenheid van het feest verschijnt een gedenkboek waarin het verleden uitvoerig wordt beschreven en in beeld gebracht.

Het jeugdteam dat deelnam aan het Nederlands Kampioenschap in 1941.

1 oktober 1955, doop van de acht 'Koningin Juliana' door mevrouw Van Rappard, echtgenote van de beschermheer van de vereniging en burgemeester van Heemstede. De 8 roeisters vormen met hun roeispanten een erehaag.

125 jaar

Het Spaarne is in 2010 met ruim 1100 leden de grootste roeivereniging in ons land. Er zijn meer dan 250 vrijwilligers en drie betaalde krachten, onder wie nog steeds een professionele bootsman. Ook de woning is nog steeds in gebruik. Het 125-jarig bestaan is als vanouds groots gevierd met een spectaculaire vlootshow op het Spaarne, de onderlinge roei- en zeil(!)wedstrijden, een nachtelijke roeidropping en een reünie voor oud-leden. De festiviteiten werden op 16 oktober afgesloten met een feest in de Philharmonie, waarbij, net als bij eerdere festiviteiten, leden een zelfgeschreven revue opvoerden. Dit keer geen jubileumboek meer, maar een DVD met een groot aantal nieuwe en historische foto's, filmpjes en digitaal gemaakte documenten. Feesten zijn leuk en horen erbij, maar voor de sportieve Spaarneleden geldt nog hetzelfde motto als bij de revue in 1935: 'Klaar om te starten'.

Marian Prins

Bronnen:

Jubileumboek K.R.&Z.V. Het Spaarne 1885-1985

Tekst en gesprek voorzitter Dick van der Laan

Jubileum-DVD bij het 125-jaar bestaan

De Jubileum-DVD, samengesteld door Koos Kooren, is voor € 14,95 verkrijgbaar via de website www.hetspaarne.nl of in het winkeltje van Het Spaarne, Marisplein 5 in Heemstede (alléén op zaterdag tussen 11 en 12 uur).

Met dank aan Koos Kooren en Guus van Ditzhuijzen voor het ter beschikking stellen van de afbeeldingen bij dit artikel.

Roeit, mannen roeit aan.
 Immer met krachtig forsche slagen,
 De leus is: "Steeds vooraan",
 Dus de gang mag niet vertragen.
 Strijdt, strijdt voor den naam!
 Strijdt voor den naam van Hollands Spaarne!
 't geldt de goede faam,
 De faam uit onze glorie-dagen!

Nooit gaan we te vlug
 Denkt aan den roem van vroeger dagen
 Deinst, deinst niet terug
 Want we worden nooit geslagen.
 Naakt reeds niet ons doel?
 Wij gaan nu zeker overwinnen,
 Trekt aan met trotsch gevoel:
 De zege gaat voor ons beginnen.